

ОСОБЛИВОСТІ НЕОРГАНІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

І.М. Куліш, к.держ.упр., с.н.с.

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів

Модернізація сільських територій у країнах пострадянського простору відзначається наступними структурними характеристиками:

– широкі соціальні прошарки та інститути громадянського суспільства в силу недостатнього розвитку беруть слабку участь у модернізаційних процесах, тому вони страждають більше під час суспільних трансформацій;

– модернізація, як будь-який трансформаційний процес, має нелінійний характер, що часто призводить до непередбачуваних наслідків, затяжних криз;

– технології і зразки неадекватно транслиують західний варіант модернізації і недостатньо пристосовані до соціокультурної матриці країни;

– не враховуються просторово-часові особливості регіонального соціального простору, що обумовлює виникнення регіональних особливостей радикальних трансформацій [1, с. 101-103].

У період після отримання незалежності, під час перебудови народного господарства, сільські території України отримували значно менше уваги, ніж міські. Це пояснюється тією обставиною, що, в силу більшого тяжіння до традицій та консервативності, сільське господарство продовжувало функціонувати, у той час, коли промислове виробництво країни практично зупинилось. Був навіть певний період часу (1996-2000 рр.), протягом якого частка аграрного виробництва у валовій доданій вартості регіонів суттєво перевищувала частку промислового, у окремих регіонах – більше, ніж у 2 рази.

При цьому зростанням частки сільськогосподарського виробництва у валовій доданій вартості регіону не свідчило, що у певний проміжок часу в Україні відбувався зворотній перехід від індустріальної економіки до аграрної, а лише про необхідність виважених підходів до потенційних можливостей та результатів модернізації у кожному конкретному випадку.

Нині плануючи розвиток сільських територій України, необхідно погодитись, що для нашої країни підходить той тип модернізації (за П. Штомпкою), що отримав назву «неорганічна модель». Оскільки командно-адміністративні методи управління значно сповільнювали темпи розвитку, а саме в таких умовах перебувала Україна більшу частину ХХ ст., виникла необхідність «наздоганяти» прогресивні країни і запозичати при цьому напрацьовані ними способи, методи та механізми.

Результатом такої модернізації не обов'язково стало засвоєння досягнень країн-зразків, часом це сукупність якісних змін традиційного суспільства, у більшому або меншому ступені адаптованих до рівня місцевого виробництва [2, с. 261].

Таким чином існує кілька основних проблем під час планування та втілення процесу такої модернізації «навздогін»: по-перше, є загроза знищення великої кількості, апробованих для конкретних територій, практик виробництва та елементів ідентичності суспільства із подальшою їх заміною прийнятими у економічно-розвинених країнах зразками, традиціями, культурними елементами тощо; по-друге, часто має місце непродумане тяжіння до використання позитивного досвіду інших країн, розраховуючи, що на власних територіях результати від його впровадження будуть ідентичними або дуже подібними.

Перелік посилань:

1. Лейбович О. Л. Модернизация в России. К методологии изучения современной отечественной истории / О. Л. Лейбович. – Пермь : ЗУУНЦ, 1996. – 156 с.

2. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций / Ш. Эйзенштадт ; [пер. с англ. А. В. Гордона под ред. Б. С. Ерасова]. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 416 с.

УКРАЇНА Й ГЛОБАЛЬНА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА

А.В. Кучер, к.пед.н., чл.-кор. АЕНУ

ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

З позиції глобальної продовольчої безпеки звернемо увагу на те, що, згідно з даними ФАО, виділяють такі чотири параметри продовольчої безпеки, які для того, щоб вважати стан продовольчої безпеки досягнутим, повинні виконуватись одночасно: наявність у достатній кількості їжі належної якості, що постачається за рахунок внутрішнього виробництва або імпорту (включаючи продовольчу

допомогу); доступ людей до відповідних ресурсів для придбання необхідних продуктів для повноцінного харчування; вживання харчових продуктів таким чином, щоб завдяки належному харчуванню, доступу до чистої води, санітарії та охорони здоров'я досягався стан задоволення фізіологічних потреб; стабільність, тобто домогосподарства або людина повинні мати доступ до достатнього харчування завжди, в будь-який період часу [1]. Наявність земель й обсяг виробництва продуктів харчування разом з іншими факторами (у т. ч. погодно-кліматичні, купівельна спроможність тощо) відіграють важливу роль для забезпечення вказаних параметрів, тому із цих позицій є всі підстави розглядати власне збереження ґрунтів і їхньої родючості як важливий глобальний соціальний ефект.

Завдяки високому потенціалу ґрунтових ресурсів Україна разом з іншими провідними країнами світу має долучитися до вирішення глобальних проблем відвернення зростаючого дефіциту продовольства та реальних ризиків глобальної світової продовольчої кризи. Потенційні можливості для повного продовольчого забезпечення світового людства ще досить потужні. Про це свідчить порівняльний аналіз урожайності та виробництва основної продукції рослинництва в Україні та в провідних країнах світу з розрахунку на одну людину [2, с. 15]. Останнім часом спостерігається позитивна тенденція до підвищення врожайності. Так, за попередніми даними, у 2016 р. Україна збирає рекордний врожай зерна та цукрових буряків. Так, виробництво зернових і зернобобових культур становить майже 66 млн т, що на 9,7 % більше, ніж у 2015 р., за середньої врожайності 46,1 ц/га (більше на 5,0 ц/га, ніж у 2015 р.); валовий збір цукрових буряків у 2016 р. становив 13,9 млн т, що на 34,3 % перевищує показник попереднього року, за врожайності 482,4 ц/га (більше на 46,6 ц/га, ніж у 2015 р.) (табл. 1).

Таблиця 1 – Валовий збір і врожайність сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств України, 2016 р.¹

Культури	Валовий збір, тис. т	Урожайність, ц/га
Культури зернові та зернобобові	65951,5	46,1
Соя	4279,1	23,1
Ріпак і кольза	1152,0	25,7
Соняшник	13604,5	22,4
Льон-довгунець (волокно)	1,3	9,0
Буряк цукровий фабричний	13879,0	482,4
Картопля	21745,8	165,8
Культури овочеві	9413,9	210,7
Культури плодові та ягідні	2007,3	102,7
Виноград	376,8	89,1

¹ Тут і далі інформацію наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: сформовано за попередніми даними Державної служби статистики України.

Характеризуючи роль України у формуванні глобальної продовольчої безпеки, зазначимо, що протягом останніх років вона впевнено входить у десятку найбільших у світі виробників основних видів продукції агропродовольчого сектора, як за валовим обсягом виробництва, так і за обсягом експорту (2014 р., за даними довідника «Агробізнес України»): 1 місце – за виробництвом соняшника, соняшникової олії та її експортом; друге місце – за експортом зернових і горіхів; третє місце – за експортом кукурудзи й ріпака та за виробництвом ячменя; четверте місце – за виробництвом горіхів й експортом ячменю; п'яте місце – за виробництвом кукурудзи й меду; шосте місце – за експортом пшениці; восьме місце – за виробництвом сої та експортом курятини; дев'яте місце – за виробництвом пшениці.

Наведені дані свідчать, що Україна відіграє стратегічну роль на світовому ринку продовольства та гарантуванні глобальної продовольчої безпеки. Україна про себе заявляє як повноцінний гравець, котрий посідає 2-3 місце у світі за низкою позицій, з якими не можна не рахуватися. У 2015 р. Україна увійшла в десятку головних експортерів с.-г. продукції в країни Євросоюзу, посівши восьме місце у рейтингу найрозвинутіших аграрних країн. У 2015 р. ЄС імпортував української с.-г. продукції на суму 3,5 млрд євро; частка сільського господарства у ВВП країни становила 10,4 %, тобто агросектор став ключовою бюджетонаповнювальною статтею. Крім досягнутих успіхів на сировинних ринках зернових та олійних культур, спостерігаються позитивні зрушення для

українського АПК на світових «протеїнових» ринках. Зокрема, варто зазначити, що українські виробники цукру вийшли на зовнішні ринки й продовжують встановлювати нові рекорди у сфері експорту цукру (наприклад, за 4 місяці поточного сезону експортовано 344 тис. т цукру, а у відповідному періоді минулого року на експорт потрапило лише 10 тис. т), що підкреслює тренд до посилення ролі України у формуванні глобальної продовольчої безпеки.

Перелік посилань:

1. Байдала В. Вплив біоекономіки на продовольчу безпеку України [Електронний ресурс] / В. Байдала // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. – 2016. – Vol. 2. – No. 3. – pp. 48–59. – Mode of access : www.are-journal.com.

2. Наукове забезпечення управління ґрунтовими ресурсами в контексті євроінтеграційних процесів : наук. доп. / [А. С. Заришніак, С. А. Балюк, В. В. Медведєв та ін.]. – Х. : Смуґаста типографія, 2016. – 44 с.

ДО ПИТАННЯ ПРИНЦИПІВ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

*М.О. Кушнір, к. держ. упр., доцент,
Заслужений юрист України*

Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ

Відомо, що «право само по собі не є ефективним чи неефективним. Воно стає таким у процесі цілеспрямованої діяльності» [4]. Отже, ефективність чи неефективність права визначається практикою його реалізації, тобто практичними діями уповноважених суб'єктів публічного управління – державних органів, органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості.

Проте, задля того щоб право у формальному сенсі розпочало свою переможну ходу, потрібні певні умови, створені суспільством. Інакше кажучи, потрібне створення усіх необхідних передумов для здійснення вказаного управління, гарантування його якості. На нашу думку, процес створення таких умов у етимологічному плані охоплює термін «забезпечення» [2, 3].

Вказане забезпечення передбачає певні форми, серед яких, спираючись на положення теорії інституціоналізму, виділяємо інституційно-правову. Означена форма ґрунтується на відповідних принципах – проявах закономірностей як об'єктивно існуючих, стійких, істотних, таких, що повторюються, взаємозв'язків між процесами та явищами в управлінні, без яких останнє втрачає характер науково обґрунтованого процесу і не може бути ефективним та результативним [1, с. 249].

У публічному управлінні як складовому понятті науки «публічне управління та адміністрування», що лише нещодавно почала утверджуватися в Україні, питання визначення принципів та їх систематизації запозичено із арсеналу її попередниці – науки «державного управління». Відтак, коротко нагадаємо основні з означених принципів, до числа яких входять: принцип об'єктивності; принцип універсальності; принцип випереджаючого стану управління; принцип демократизму; принцип розподілу влади; принцип законності; принцип оптимізації управління; структурні принципи, які поділяються на: структурно-цільові; структурно-функціональні; структурно-організаційні; структурно-процесуальні [1, с. 564].

Кожен із означених принципів несе в собі елемент інституційно-правового забезпечення публічного управління – бачення, передумову майбутніх практичних дій правового гатунку суб'єктів публічного управління в контексті їх взаємодії на користь суспільства. Звісно, така взаємодія потребує взаємних зустрічних зусиль цих суб'єктів, прагнення досягнути якісного, суспільно значимого результату.

У сучасних реаліях провідна роль у безпосередньо правовому регулюванні належить державі. Проте, вже зараз громадськість, бізнес у всьому світі доводять важливість свого вкладу у передньому винайденні більш дієвих шляхів для вирішення питань, важливих для суспільства. Прикладом цьому слугують, зокрема, повсюдне поширення практики соціального підприємництва, початкові практичні рішення окремих країн щодо запровадження безумовного базового доходу як способів забезпечення вирішення соціальних питань суспільства при активній позиції держави при одночасному зниженні навантаження на її структури і т.д. Зважаючи на ці реалії, принципи інституційно-правового забезпечення взаємодії у публічному управлінні мають важливе значення для визначення оптимальних шляхів вирішення суспільних проблем, інакше кажучи – майбутніх практичних дій правового гатунку суб'єктів публічного управління в контексті їх взаємодії на користь суспільства.